

Joanna Zuchewicz

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

MIKROPOLITYKA RACHUNKOWOŚCI W KONTEKŚCIE INSTRUMENTARIUM MAKROPOLITYKI RACHUNKOWOŚCI

Streszczenie: Model rachunkowości i sprawozdawczości finansowej w danym państwie oraz pewne wzorce do przymusowego bądź dobrowolnego stosowania ustala makropolityka rachunkowości. Jednak w określonych sytuacjach unormowania te zezwalają na wybór sposobów postępowania w prowadzeniu rachunkowości w ramach mikropolityki rachunkowości jednostki gospodarczej.

Ze względu na fakt, iż obecnie wszystkie procesy gospodarcze są ze sobą ściśle powiązane, co sprawia, że decyzje ekonomiczne podejmowane w jednej części świata bezpośrednio przekładają się na skutki w innej, znacznie oddalonej, istotna jest znajomość nie tylko regulacji rachunkowości o zasięgu światowym, regionalnym czy krajowym, ale również znajomość praw wyborów w rachunkowości, dokonywanych przez jednostki gospodarcze funkcjonujące na międzynarodowym rynku.

Słowa kluczowe: makropolityka rachunkowości, mikropolityka rachunkowości, MSR/MSSF, US GAAP, KSR.

1. Wstęp

W dobie globalizacji procesów zachodzących w gospodarce światowej oraz internacjonalizacji działalności przedsiębiorstw niezwykle istotnego znaczenia nabiera możliwość porównywalności sprawozdań finansowych przedsiębiorstw z różnych krajów, przy jednoczesnym zwiększeniu ich jawności, przejrzystości i jakości. Temu celowi służy podjęty przez międzynarodowe organizacje proces standaryzacji i harmonizacji regulacji w zakresie rachunkowości i sprawozdawczości finansowej na świecie. Realizacja tak sformułowanego zadania wymaga opracowania zasad i koncepcji sprawozdawczości finansowej, dotyczących przede wszystkim sposobu pomiaru, wyceny i prezentacji informacji zawartych w raportach tworzących sprawozdanie finansowe oraz cech jakościowych, jakie powinna mieć.

Obecnie funkcjonują dwa podstawowe, ukształtowane historycznie modele rachunkowości i sprawozdawczości finansowej: kontynentalny i anglosaski. Pomimo że ponadnarodowe źródła standaryzacji wspierają obie filozofie rachunkowości, można zauważyć, że Międzynarodowe Standardy Rachunkowości Finansowej swo-

imi założeniami koncepcyjnymi są bliższe systemowi rachunkowości kontynentalnej, standardy amerykańskie zaś odnoszą się do systemu rachunkowości typu anglosaskiego. Model rachunkowości i sprawozdawczości finansowej w danym państwie oraz pewne wzorce do przymusowego bądź dobrowolnego stosowania ustala makropolityka rachunkowości. Jednak w określonych sytuacjach unormowania te zezwalają na wybór sposobów postępowania w prowadzeniu rachunkowości w ramach mikropolityki rachunkowości jednostki gospodarczej.

O mikropolityce rachunkowości można mówić wówczas, gdy istnieją przynajmniej dwa opcjonalne rozwiązania w określonej sytuacji, a jednostka może dokonać samodzielnego wyboru sposobu postępowania (z zachowaniem zasady ciągłości).

Celem niniejszego opracowania jest próba zarysowania zakresu proponowanych rozwiązań w ramach mikropolityki rachunkowości w regulacjach polskich i ponadnarodowych, a szczególnie w międzynarodowych standardach rachunkowości (MSR/MSSF) oraz amerykańskich standardach rachunkowości (US GAAP). Poruszana problematyka jest niezwykle istotna z punktu widzenia podmiotów europejskich (stosujących MSSF), notowanych na giełdzie nowojorskiej lub chcących na nią wstąpić, a także innych podmiotów, których właścicielami lub większościami udziałowcami są Amerykanie. Ze względu na ramy niniejszego opracowania wybrano tylko niektóre obszary, które zdaniem autorki cechują się największą odmiennością.

2. Mikro- a makropolityka rachunkowości

W literaturze przedmiotu występuje wiele poglądów co do definicji polityki rachunkowości. Wyróżnia się politykę rachunkowości w ujęciu makro (w szerokim znaczeniu) i politykę rachunkowości w ujęciu mikro (na szczeblu jednostki). W. Brzezina określa makropolitykę rachunkowości jako „całą sferę normalizacji rachunkowości poprzez różnego rodzaju przepisy prawne, standardy, dyrektywy metodologiczne celem określenia bardziej ogólnych i szczegółowych zasad funkcjonowania rachunkowości w danym państwie (wspólnocie państw) w pewnym okresie” [Brzezina 1998, s. 23]. Celem tak sformułowanej polityki rachunkowości (tj. w rozumieniu makropolityki rachunkowości) zdaniem W. Brzezina jest dążenie do zapewnienia obiektywizacji danych liczbowych rachunkowości przez opracowanie obowiązujących zasad i standardów ograniczających do niezbędnego minimum indywidualne rozwiązania ewidencyjno-sprawozdawcze (mikropolityka rachunkowości).

Do polityki rachunkowości w ujęciu makro- i mikroekonomicznym nawiązuje również K. Sawicki, który odróżnia politykę rachunkowości podmiotu gospodarczego (ujęcie mikroekonomiczne) od polityki prawodawczej państwa w zakresie funkcjonowania prawa bilansowego (ujęcie makroekonomiczne) [Sawicki 2000, s. 91].

Makropolityka rachunkowości ma na celu ograniczenie do maksimum indywidualnych dążeń przedsiębiorców do swobodnego kształtowania wielkości dostarczanych przez rachunkowość. Jednak każda jednostka prowadząca działalność gospo-

darczą musi wyznaczyć cel, który będzie konsekwentnie osiągać. Osiągnięcie celu funkcjonowania przedsiębiorstwa wymaga określenia polityki jednostki gospodarczej, na którą składa się wiele polityk cząstkowych, a wśród nich polityka (zasady) rachunkowości.

Makropolityka rachunkowości przesądza o obiektywizmie danych liczbowych rachunkowości, pozostawiając jednocześnie margines swobody dla mikropolityki rachunkowości.

Do narzędzi makropolityki rachunkowości można zaliczyć:

- dyrektywy,
- standardy,
- ustawy,
- interpretacje.

Opracowywaniem narzędzi makropolityki rachunkowości zajmują się instytucje ustanawiające regulacje rachunkowości o zasięgu światowym, regionalnym i krajowym. Do najważniejszych tego typu regulacji na szczeblu światowym można zaliczyć Międzynarodowe Standardy Rachunkowości (MSR) oraz Standardy Amerykańskie (US GAAP).

Międzynarodowe Standardy Rachunkowości obejmują swoim zakresem:

- wprowadzenie do Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej,
- założenia koncepcyjne (ramy konceptualne) sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych,
- Międzynarodowe Standardy Rachunkowości (MSR) publikowane przez Komitet Międzynarodowych Standardów Rachunkowości do marca 2001 r.,
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) – publikowane przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (RMSR – ISAB) od kwietnia 2001 r.,
- interpretacje MSR, wydawane przez Stały Komitet ds. Interpretacji (KMSR – SKI) do 2002 r.,
- interpretacje MSSF, wydawane przez Komitet Interpretacji Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej (KIMSF) od grudnia 2002 r.

MSR/MSSF nie mają charakteru obligatoryjnych przepisów prawa, stanowią ogólne wytyczne sprzyjające poprawie jakości oraz unifikacji i porównywalności sprawozdań finansowych na skalę międzynarodową. Cieszą się one coraz większym uznaniem na całym świecie, czego przejawem jest bezpośrednia ich implementacja do krajowej rachunkowości, np. w Chinach, Rosji, na Ukrainie i w krajach afrykańskich, bądź wykorzystanie wybranych standardów w ramach modyfikacji regulacji krajowych czy też stosowanie jako międzynarodowego wzorca do ustalania własnych, krajowych standardów rachunkowości, np. w Niemczech, Austrii, Belgii, Hiszpanii, Włoszech, Polsce, a także w krajach Europy Centralnej.

Stany Zjednoczone Ameryki mają jeden z najbardziej zaawansowanych i szczegółowo ustalonych systemów standardów rachunkowości. Na system US GAAP składają się:

- ogólnie akceptowane zasady rachunkowości (GAAP),
- wymogi podatkowe [Gottlieb 1997, s. 523],
- deklaracje pojęć rachunkowości finansowej (SFAC) wydawane przez Radę Standardów Rachunkowości Finansowej (FASB),
- standardy rachunkowości finansowej (SFAS) wydawane FASB,
- interpretacje standardów rachunkowości finansowej wydawane przez Amerykański Instytut Dyplomowanych Biegłych Rewidentów (AICPA) oraz Komisję Papierów Wartościowych (SEC),
- opinie wydawane przez Radę Zasad Rachunkowości (APB),
- biuletyny wydawane przez AICPA, biuletyny techniczne opracowywane przez FASB,
- deklaracje o przyjętym stanowisku wydawane przez AICPA i zatwierdzane przez FASB.

Standardy rachunkowości w USA uchwalane są przez instytucje prywatne, natomiast instytucje rządowe odpowiadają za ich wprowadzenie i egzekwowanie przez spółki publiczne. Regulacje US GAAP są bardziej szczegółowe w stosunku do MSR/MSSF oraz obejmują swym zasięgiem także sektor publiczny i niektóre branże przemysłu.

Jednak zarówno MSR/MSSF, jak i US GAAP dopuszczają swobodne stosowanie zasad rachunkowości w ramach mikropolityki rachunkowości, ale tylko tych, które nie są sprzeczne z teorią rachunkowości i innymi regulacjami.

Podstawowe normy rachunkowości obowiązujące w Polsce to:

- ustawa o rachunkowości,
- akty wykonawcze do ustawy o rachunkowości,
- Krajowe Standardy Rachunkowości,
- MSR obowiązujące w Polsce.

Jak już wspomniano, o polityce rachunkowości można mówić wówczas, gdy istnieją przynajmniej dwa rozwiązania w określonej sytuacji, a jednostka może dokonać samodzielnego wyboru. Wyodrębnia się trzy rodzaje zakresów wyboru: czasowy, materialny, formalny. Na tej podstawie można wyróżnić politykę czasową, materialną i formalną. Polityka czasowa skupia się głównie na określeniu roku obrotowego i wchodzących w jego skład okresów sprawozdawczych. Przez pojęcie materialnej polityki rachunkowości, zdaniem R. Kamińskiego, należy rozumieć oddziaływanie na wartości poszczególnych pozycji sprawozdań finansowych, zwłaszcza bilansu i rachunku zysków i strat [Kamiński 2003, s. 28]. Do tego obszaru zaliczane są prawa wyboru w zakresie metod wyceny aktywów i pasywów, a także ustalania wyniku finansowego jednostki. Natomiast polityka formalna zajmuje się przede wszystkim strukturą, grupowaniem, ujęciem i objaśnianiem pozycji zawartych w sprawozdaniu finansowym. Alternatywne rozwiązania oraz obszary swobodnego działania stoją u podstaw instrumentów mikropolityki rachunkowości.

Instrumentami mikropolityki rachunkowości są:

- prawa wyboru sposobu bilansowania (prawa wyboru metod ujęcia aktywów, prawa wyboru metod ujęcia pasywów),

- prawa wyboru metod wyceny składników aktywów i pasywów oraz zużycia składników majątku (wycena majątku trwałego, wycena wartości aktywów obrotowych, wycena rezerw i rozliczeń międzyokresowych, wycena zużycia majątku trwałego i obrotowego),
- pozostałe prawa wyboru (podział zysku, sposób publikowania sprawozdań finansowych).

Regulacje w zakresie rachunkowości mają zatem dwojaki charakter. Po pierwsze, są to regulacje bezwzględnie obowiązujące, zawierające określone nakazy i zakazy dotyczące zasad prowadzenia rachunkowości. Po drugie, są to unormowania zezwalające na wybór określonych sposobów postępowania w prowadzeniu rachunkowości.

3. Obszary praw wyboru w ramach mikropolityki rachunkowości w regulacjach polskich oraz MSR/MSSF i US GAAP

Zgodnie z ustawą o rachunkowości przez przyjętą politykę rachunkowości rozumie się wybrane i stosowane przez jednostkę rozwiązania dopuszczone ustawą, w tym także określone w Międzynarodowych Standardach Rachunkowości (MSR), zapewniające wymaganą jakość sprawozdań finansowych [Ustawa z dnia 29 września 1994 r. ...]. Kreowanie mikropolityki rachunkowości w zasadzie sprowadza się do wyboru. Obszary występowania prawa wyboru w regulacjach polskich przedstawia tab. 1.

Określając politykę rachunkowości, podmioty muszą mieć na uwadze, że należy zapewnić wyodrębnienie w rachunkowości wszystkich zdarzeń istotnych do oceny sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego jednostki, przy zachowaniu zasady ostrożności. Polskie prawo bilansowe nie definiuje pojęcia sprawozdania finansowego ani celów, dla jakich jest ono sporządzane.

W założeniach koncepcyjnych międzynarodowych źródeł standaryzacji, jakimi są MSR i US GAAP, można zauważyć, że standardy amerykańskie rachunkowości zajmują się kwestiami interpretacyjnymi celów rachunkowości finansowej i celów sprawozdawczości finansowej, starając się je definiować, natomiast założenia koncepcyjne MSR ograniczają swoje zalecenia jedynie do celów sprawozdawczości finansowej. Standardy amerykańskie odnoszą się zarówno do jednostek gospodarczych, jak i do podmiotów typu *non-profit*, podczas gdy MSSF koncentrują się jedynie na jednostkach typu *profit*. W przeciwieństwie do założeń koncepcyjnych MSR w założeniach koncepcyjnych US GAAP nie wymienia się wprost użytkowników informacji pochodzących z rachunkowości, podkreśla się natomiast, że dostarczane przez rachunkowość informacje mają być użyteczne dla obecnych i potencjalnych inwestorów, wierzycieli oraz dla innych użytkowników w podejmowaniu racjonalnych decyzji inwestycyjnych, kredytowych i decyzji o podobnym charakterze [Statement... 2000, s. 81]. W myśl założeń koncepcyjnych US GAAP najbardziej istotnymi cechami, które przesądzają o użyteczności informacji w rachunkowości,

są istotność i wiarygodność. Założenia koncepcyjne MSR szczegółowo prezentują cechy jakościowe sprawozdań finansowych, wyodrębniając cztery podstawowe: zrozumiałość, przydatność, wiarygodność, porównywalność.

Tabela 1. Obszary występowania prawa wyboru przy kreowaniu mikropolityki rachunkowości w regulacjach polskich¹

Obszary prawa wyboru
Wariant ustalania wyniku finansowego i sporządzania rachunku zysków i strat
Wycena środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych
Wycena nieruchomości oraz wartości niematerialnych i prawnych zaliczanych do inwestycji
Metody amortyzacji
Wycena udziałów w innych jednostkach, zaliczonych również do aktywów trwałych
Wycena udziałów w jednostkach podporządkowanych
Wycena inwestycji krótkoterminowych
Wycena produktów gotowych
Wycena produktów w toku produkcji
Wycena pozostałych rzeczowych składników aktywów obrotowych
Wycena rozrachunków i udzielonych pożyczek
Wycena należności i udzielonych pożyczek zaliczonych do aktywów finansowych oraz zobowiązań finansowych
Ustalanie aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego
Wyodrębnianie części bieżącej i odroczonej podatku dochodowego
Ustalanie przychodów i kosztów długoterminowej, niezakończonyj usługi, w tym budowlanej
Wycena wyrażonych w walutach obcych operacji gospodarczych
Metody sporządzania rachunku przepływów pieniężnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy o rachunkowości.

Szczegółowe zasady rachunkowości ujęte w MSR/MSSF odnoszą się do:

- poszczególnych kategorii finansowych,
- sprawozdań,
- rodzajów transakcji (np. leasingu, kontraktów długoterminowych),
- warunków (np. sprawozdawczości w warunkach hiperinflacji),
- zdarzeń (np. zdarzeń warunkowych, zdarzeń po dacie bilansu),
- typów przedsiębiorstw.

Opracowana przez jednostkę polityka rachunkowości powinna być ustalona na podstawie MSR lub interpretacji z uwzględnieniem odpowiednich „Wytycznych

¹ Więcej na ten temat [Zuchewicz 2009, s. 246].

implementacyjnych” do standardu lub interpretacji wydanych przez RMSR, jeśli standard lub interpretacja ma bezpośrednie zastosowanie do danej transakcji, innych zdarzeń czy warunków. W przypadku braku standardu czy też interpretacji kierownik jednostki przy opracowywaniu i stosowaniu polityki (zasad) rachunkowości kieruje się osądem [Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) 2007, tom I... 2007, s. 485].

Zgodnie z nową wersją MSR 1, obowiązującą od 1 stycznia 2009 r., pełne sprawozdanie finansowe składa się z:

- sprawozdania z sytuacji finansowej na koniec okresu,
- sprawozdania z całkowitych dochodów za dany okres,
- sprawozdania ze zmian w kapitale własnym za okres,
- sprawozdania z przepływów pieniężnych za okres,
- informacji dodatkowych o przyjętych zasadach (polityce) rachunkowości oraz innych informacji objaśniających oraz
- sprawozdania z sytuacji finansowej na początek najwcześniejszego porównawczego okresu, w którym spółka zastosowała zasady (politykę) rachunkowości retrospektywnie lub dokonała retrospektywnego przekształcenia pozycji w sprawozdaniu finansowym, lub przeklasyfikowała pozycje w swoim sprawozdaniu finansowym.

Natomiast roczne sprawozdanie finansowe przedsiębiorstwa amerykańskiego obejmuje następujące raporty:

- rachunek przepływu środków pieniężnych,
- bilans,
- rachunek zysków i strat,
- sprawozdanie dotyczące własności akcjonariuszy (kapitału własnego),
- informacje dodatkowe.

Zgodnie z US GAAP w bilansie prezentuje się dane finansowe przedsiębiorstwa dotyczące ostatnich dwóch lat, natomiast w pozostałych trzech sprawozdaniach ujmuje się dane z trzech ostatnich lat. W USA nie ma określonej formy bilansu ani, w przeciwieństwie do rozwiązań przyjętych w MSR, minimalnego zestawu informacji ujawnianych w bilansie. W związku z tym, forma bilansu zależy od określonej jednostki, która taki bilans sporządza. Ustalone są natomiast zasady prezentowania treści, które powinny zostać umieszczone w bilansie. Bilans w USA ma mniejsze znaczenie niż rachunek zysków i strat. W rachunku zysków i strat ujmowane są zyski lub straty wynikające ze zwykłej działalności i pozostałej działalności operacyjnej. Sprawozdanie to pozwala akcjonariuszom poznać sytuację finansową przedsiębiorstwa. Standardy US GAAP nie nakładają obowiązku sporządzania tego sprawozdania w określonej formie. Minimalny zestaw informacji prezentowany w rachunku zysków i strat jest mniejszy niż w rozwiązaniach MSR. Informacja dodatkowa zawiera charakterystykę istotnych cech systemu rachunkowości oraz informacje dotyczące wybranych problemów danego przedsiębiorstwa (np. wysokości podatków, programów emerytalnych czy planów opcji udziałów). Sprawozdanie roczne zawie-

ra również ogólną charakterystykę zasad rachunkowości dotyczącą tych kwestii, co do których US GAAP pozostawia przedsiębiorstwom wolność wyboru decyzji.

Wybrane obszary występowania prawa wyboru przy opracowywaniu polityki rachunkowości w ujęciu mikroekonomicznym, przyjęte w założeniach MSSF i US GAAP, przedstawiają tab. 2-4.

Tabela 2. Wybrane obszary występowania prawa wyboru przy kreowaniu mikropolityki rachunkowości w regulacjach MSSF i US GAAP w zakresie bilansu i rachunku zysków i strat

Obszary	Zakres prawa wyboru według MSSF	Zakres prawa wyboru według US GAAP
1	2	3
Zapasy	– ustalenie wartości początkowej: według ceny nabycia lub kosztu wytworzenia (metoda kosztu standardowego lub metoda cen detalicznych), – wycena bilansowa: po cenie nabycia (koszcie wytworzenia) bądź w wartości realizacji netto, zależnie od tego, która wartość jest niższa, – wycena rozchodu: metoda szczegółowej identyfikacji kosztów, metoda FIFO lub za pomocą średniej ważonej	– ustalenie wartości początkowej: według kosztu lub wartości rynkowej, – wycena bilansowa: według wartości rynkowej nie wyższej niż możliwa do realizacji wartość netto, – wycena rozchodu: według wartości niższej – kosztu lub wartości rynkowej za pomocą metody FIFO, LIFO lub za pomocą średniej ważonej
Odwrócenie odpisu wartości zapasów	Dozwolone	Zabronione
Rzeczowe aktywa trwałe	– wycena początkowa: według ceny nabycia lub kosztu wytworzenia, – wycena bilansowa: według modelu kosztu lub według modelu przeszacowania (wartości przeszacowanej)	– wycena początkowa: po koszcie historycznym, – wycena bilansowa: według modelu kosztu (istnieje konieczność okresowej weryfikacji utraty wartości składnika)
Metody amortyzacji rzeczowych aktywów trwałych	Jednostka może stosować różne metody, m.in. metodę liniową, degresywną, jednostek produkcyjnych. Zmiana metody amortyzacji jest traktowana jako zmiana szacunków	Odpisy amortyzacyjne powinny być rozłożone systematycznie i racjonalnie na szacowany okres zużycia zasobu. Zmiana zasad amortyzacji ma większe znaczenie niż w MSR – są one traktowane jako zmiany zasad rachunkowości
Zwiększenie wartości rzeczowych aktywów trwałych, przy jej uprzedniej utracie	Dozwolone	Zabronione
Wartości niematerialne	– wycena początkowa: według ceny nabycia lub kosztu wytworzenia, w przypadku nabycia w formie transakcji połączenia jednostek gospodarczych – według wartości godziwej, – wycena bilansowa: według modelu kosztu (historycznego) lub według modelu przeszacowania (wartości przeszacowanej)	– wycena początkowa: według ceny nabycia lub kosztu wytworzenia, – wycena bilansowa: według modelu opartego na cenie nabycia

Tabela 2, cd.

1	2	3
Początkowa wycena wartości niematerialnych pozyskanych dzięki dotacjom lub subsydiom	Według wartości godziwej lub symbolicznej	Brak odrębnej regulacji
Metody amortyzacji wartości niematerialnych	Metoda liniowa, degresywna lub jednostek produkcyjnych. Okresy lub metody amortyzacji powinny być okresowo weryfikowane i w określonych sytuacjach korygowane. Nie dokonuje się odpisów amortyzacyjnych od składników wartości niematerialnych o nieokreślonym okresie używania	Składniki wartości niematerialnych o z góry założonym okresie użytkowania podlegają amortyzacji. O długości okresu użytkowania decyduje osiem czynników przedstawionych w Opinii Rady ds. Zasadach Rachunkowości. Maksymalny okres użytkowania – 40 lat. Możliwa jest korekta okresu użyteczności
Wartość firmy	Nie podlega amortyzacji, lecz testowi na utratę wartości na koniec okresu	Podlega amortyzacji, jednak nie dłużej niż 40 lat
Przeszacowywanie wartości niematerialnych	Dozwolone (jeśli przyszłe korzyści ekonomiczne można wiarygodnie oszacować)	Zabronione
Instrumenty finansowe	– w przypadku nabycia/sprzedaży instrumentu jednostka ma prawo wyboru daty zaksięgowania transakcji, co w konsekwencji wpływa na ujęcie danego instrumentu w bilansie, – wycena bilansowa: za pomocą wartości godziwej, zamortyzowanego kosztu lub ceny nabycia, w przypadku gdy jednostka nie jest w stanie wiarygodnie oszacować wartości godziwej. Sytuacja taka ma miejsce zazwyczaj w odniesieniu do inwestycji w akcje czy udziały spółek nienotowanych	– w przypadku kupna/sprzedaży instrumentu nie występują żadne wytyczne co do daty zaksięgowania transakcji, zwyczajowo jest to data zawarcia transakcji, – wycena bilansowa: według wartości godziwej, jednak mogą wystąpić różne metody określania wartości godziwej
Należności	– wycena bilansowa: w kwocie wymaganej zapłaty albo według wartości godziwej	– wycena bilansowa: należności do 1 roku – w wartości netto możliwej do zrealizowania, pomniejszone o należności nieściągalne, powyżej roku – w bieżącej wartości przyszłych, zdyskontowanych wpływów pieniężnych
Zobowiązania (z tytułu dostaw i usług oraz większość pozostałych)	– wycena bilansowa: według wartości godziwej albo kosztu historycznego	– wycena bilansowa: zobowiązanie krótkoterminowe – według kwoty netto do zapłaty w przyszłości, długoterminowe – według bieżącej lub zdyskontowanej wartości przyszłych wpływów pieniężnych netto

1	2	3
Rezerwy	– wycena bilansowa: w wysokości odpowiednio oszacowanych nakładów niezbędnych do wypełnienia obowiązku jednostki gospodarczej na dzień bilansowy	– wycena bilansowa: w kwocie najbardziej prawdopodobnej
Wariant sporządzania rachunku zysków i strat	Wariant porównawczy lub wariant kalkulacyjny	Wariant porównawczy lub wariant kalkulacyjny
Aktywowanie różnic kursowych powstających w związku z pożyczkami i kredytami w walutach obcych	Dozwolone	Zabronione
Pomniejszenie aktywowanych kosztów finansowych o przychody z odsetek z pożyczonego kapitału	Dozwolone	Zabronione

Źródło: opracowanie własne na podstawie [FASB 2000, Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) 2007, tomy I i II... 2007, Turyna 2006, s. 177].

W tabeli 2 zestawiono najistotniejsze obszary ujęte w regulacjach MSSF i US GAAP, w ramach których jednostka może dokonać wyboru przy opracowywaniu polityki rachunkowości w zakresie bilansu oraz rachunku zysków i strat. Na podkreślenie zasługuje, że Międzynarodowe Standardy Rachunkowości oraz Sprawozdawczości Finansowej w nieco odmienny sposób definiują niektóre pozycje bilansu i rachunku zysków i strat w stosunku do standardów amerykańskich. Na przykład w przeciwieństwie do MSR Amerykańskie Standardy Rachunkowości nie zawierają analogicznej, precyzyjnej definicji rzeczowych aktywów trwałych. W sytuacji gdy nie występują żadne istotniejsze różnice w pojmowaniu i interpretowaniu danej wielkości, jak np. wartości niematerialnych, to odmienność US GAAP i MSR może dotyczyć bardziej szczegółowych rozwiązań. Dla przykładu można przytoczyć odmiennie ujmowanie w sprawozdaniu finansowym prac badawczych i prac rozwojowych. Koszty towarzyszące tym kategoriom w myśl rozwiązań US GAAP powinny być zawsze ujmowane w rachunku zysków i strat, a zgodnie z MSSF w przypadku prac rozwojowych koszty te powinny być aktywowane w bilansie. Różnice mogą pojawiać się również w samych metodach określania wielkości przyjętej do wyceny danego składnika bilansu, np. wartości godziwej czy ceny nabycia. Jednak pomimo odmiennego podejścia obydwu systemów rachunkowości do niektórych kwestii nie-

zwykle istotne wydaje się wskazanie możliwości, jakie mają jednostki przy kreowaniu mikropolityki rachunkowości przedsiębiorstw międzynarodowych.

Raportem przydatnym do oceny sytuacji finansowej jednostki i niezbędnym w procesie zarządzania podmiotem gospodarczym jest rachunek przepływów pieniężnych. Obowiązek opracowywania tego raportu istnieje zarówno w standardach amerykańskich, jak i w MSSF. Oba systemy rachunkowości nie określają wzoru raportu ani jego struktury lub zawartości informacyjnej. Prawa wyboru sposobu postępowania w ramach tego sprawozdania przedstawia tab. 3.

Tabela 3. Wybrane obszary występowania prawa wyboru przy kreowaniu mikropolityki rachunkowości w regulacjach MSSF i US GAAP w zakresie rachunku przepływów pieniężnych

Obszary	Zakres prawa wyboru według MSSF	Zakres prawa wyboru według US GAAP
Metody sporządzania	Metoda bezpośrednia lub metoda pośrednia	Metoda bezpośrednia lub metoda pośrednia
Minimum informacji	Brak minimum – jednostka określa zakres informacji	Określone tylko dla metody bezpośredniej, pozostałe ustala jednostka
Przypisanie inwestycji krótkoterminowych lub innych składników aktywów do grupy ekwiwalentów środków pieniężnych	Sposób przypisania ustala jednostka. Zmiana przyjętego rozwiązania równoznaczna jest z dokonaniem korekt w sprawozdaniach finansowych z lat poprzednich	Sposób przypisania ustala jednostka. Zmiana przyjętego rozwiązania równoznaczna jest z dokonaniem korekt w sprawozdaniach finansowych z lat poprzednich
Zapłacone odsetki oraz otrzymane odsetki i dywidendy	Mogą stanowić element działalności operacyjnej, inwestycyjnej albo finansowej	Element działalności operacyjnej – brak wyboru

Źródło: opracowanie własne na podstawie [FASB 2000, Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) 2007, tomy I i II... 2007, Turyń 2006, s. 153].

Podobnie jak w przypadku bilansu czy rachunku zysków i strat również odmiennie przez oba systemy rachunkowości definiowane są niektóre pojęcia z zakresu łączenia jednostek i konsolidacji sprawozdań finansowych. Różne jest już samo podejście do określenia grupy kapitałowej. Jednak występują również analogie przyjętych rozwiązań, jak np. procedura składająca się na metodę praw własności przyjmowaną do wyceny udziałów w jednostkach podporządkowanych. Prawa wyboru przy kreowaniu polityki rachunkowości w tym zakresie przedstawia tab. 4.

Ważnym elementem polityki rachunkowości jednostki, występującym w obu analizowanych systemach, jest decyzja o tym, jakie informacje fakultatywne i w jakiej formie jednostka będzie prezentować dodatkowo w sprawozdaniu finansowym.

Tabela 4. Wybrane obszary występowania prawa wyboru przy kreowaniu mikropolityki rachunkowości w regulacjach MSSF i US GAAP w zakresie łączenia jednostek oraz skonsolidowanej sprawozdawczości finansowej

Obszary	Zakres prawa wyboru według MSSF	Zakres prawa wyboru według US GAAP
Tryb księgowania zakupu udziałów	Sukcesywne księgowania	Brak zaleceń
Księgowa prezentacja procesu łączenia podmiotów gospodarczych	Metodą nabycia	Metodą nabycia lub metodą łączenia udziałów
Wycena kapitałów mniejszości	Według ich wartości godziwej	Brak jednoznacznych zaleceń
Sporządzanie sprawozdań skonsolidowanych	Możliwe wyłączenia	Brak możliwości przedmiotowych wyłączeń
Rozliczanie transakcji wewnątrz grupy kapitałowej	Wyłączenia w całości ze sprawozdania	Brak zaleceń, a praktyka – zróżnicowana
Księgowe podejście do konsolidacji w przypadku zaprzestania kontroli	Ujęcie wyniku jednostki zależnej w skonsolidowanym rachunku zysków i strat	Brak zaleceń

Źródło: opracowanie własne na podstawie [FASB 2000, Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) 2007, tomy I i II... 2007, Turyna 2006, s. 221].

Na podstawie zestawionych w tab. 2-4 informacji można wnioskować, że standardy amerykańskie cechują się większą szczegółowością, pozostawiając podmiotom gospodarczym mniejsze możliwości prawa wyboru rozwiązań przy opracowywaniu polityki rachunkowości. US GAAP przyjmują prawdziwy i wierny wizerunek finansowy podmiotu jako nadrzędny cel rachunkowości. MSSF preferują bezpieczeństwo i stabilność obrotu gospodarczego, pozostawiając jednocześnie jednostkom gospodarczym więcej możliwości i indywidualnych rozwiązań w kreowaniu polityki rachunkowości. Bazują na zasadzie nadrzędności prawa nad faktami, konserwatyzmie i ostrożności. Jednak zasady rachunkowości w USA zostały uznane powszechnie za najlepsze na świecie ze względu na przejrzysty sposób prezentacji ich treści, oparty na przestrzeganiu logiki merytorycznej obejmującej całość zagadnień wchodzących w zakres danego standardu.

4. Podsumowanie

Obecnie wiele przedsiębiorstw działa i konkuruje na rynku globalnym, a co się z tym wiąże, również na rynku globalnym poszukuje inwestorów. Internacjonalizacja prowadzenia działalności gospodarczej, postępująca integracja wewnątrz Unii Europejskiej oraz tworzenie międzynarodowych organizacji finansowych wymusiły niejako konieczność stworzenia jednolitego systemu standardów w rachunkowości, który

opierałyby się na czytelnych i jasnych zasadach. Odpowiedzią na to zapotrzebowanie było opracowanie funkcjonujących dwóch modeli rachunkowości o zasięgu światowym: Międzynarodowych Standardów Rachunkowości, następnie Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej oraz Standardów Amerykańskich US GAAP. Należy zauważyć, że założenia koncepcyjne FASB są datowane wcześniej niż rozwiązania proponowane przez IASB, a ponadto regulacje US GAAP stosowane są także do sektora publicznego oraz są bardziej szczegółowe w stosunku do MSSF [Winiarska 2006, s. 9].

MSSF nie wyznaczają sposobu prowadzenia ksiąg rachunkowych, polityki rachunkowości czy też sposobu ewidencji księgowej zdarzeń gospodarczych, a jedynie wyznaczają kierunek oraz zawierają wytyczne dotyczące sposobu prezentacji dokumentów finansowych, a także określają zawartość sprawozdań finansowych, w coraz większym stopniu uwzględniających potrzeby użytkowników informacji finansowej. Natomiast amerykańskie standardy rachunkowości bardziej wnikliwie zajmują się problemami interpretacyjnymi i kwestiami dyskusyjnymi, bazują na zasadzie precedensów i szczegółowych wykładni oraz interpretacji.

Zarówno MSSF, jak i US GAAP stanowią narzędzia makropolityki rachunkowości. W ramach proponowanych regulacji dopuszczają możliwość samodzielnego wyboru przez jednostkę alternatywnych rozwiązań, co stanowi element polityki rachunkowości w ujęciu mikroekonomicznym. Decyzje dotyczące polityki rachunkowości na szczeblu jednostki mogą mieć zarówno rangę strategiczną, co będzie wymagało długookresowego planowania polityki rachunkowości, poprzedzonego wielowymiarową analizą skutków rozwiązań alternatywnych, jak i mniej doniosłe znaczenie. Jak już wspomniano, regulacje US GAAP są bardziej szczegółowe i zawierają mniej możliwości wyboru sposobu postępowania w prowadzeniu rachunkowości przez podmioty gospodarcze w stosunku do MSSF.

Niewątpliwie dzięki harmonizacji i standaryzacji rachunkowość stała się międzynarodowym językiem biznesu. Jednak ze względu na fakt, iż obecnie wszystkie procesy gospodarcze są ze sobą ściśle powiązane, co sprawia, że decyzje ekonomiczne podejmowane w jednej części świata bezpośrednio przekładają się na skutki w innej, znacznie oddalonej, istotna jest znajomość nie tylko regulacji rachunkowości o zasięgu światowym, regionalnym czy krajowym, ale również znajomość praw wyborów sposobu postępowania w rachunkowości, dokonywanych przez jednostki gospodarcze funkcjonujące na międzynarodowym rynku. Poruszana problematyka nabiera szczególnego znaczenia w sytuacji, gdy wiele jednostek dominujących wymaga od swoich zagranicznych jednostek zależnych korygowania jednostkowych sprawozdań finansowych w celu dostosowania ich do przepisów o rachunkowości obowiązujących w danym kraju. Skutkiem podjętych działań w ramach konwergencji MSSF z US GAAP jest przyjęta w grudniu 2007r. regulacja SEC zwalniająca spółki zagraniczne z obowiązku przeliczania na US GAAP sprawozdań finansowych, ale tylko tych, które są sporządzone z pełną wersją MSSF wydanych przez ISAB.

Literatura

- Brzezin W., *Ogólna teoria rachunkowości*, Politechnika Częstochowska, Wydawnictwo Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 1998.
- FASB, *Statements of Financial Accounting Concepts. Accounting Standards*, John Wilkey & Sons Inc., NY 2000.
- Gottlieb M., *Księgowość i naliczanie podatków w małych i średnich przedsiębiorstwach w USA*, „Rachunkowość” 1997 nr 10.
- Kamiński R., *Polityka bilansowa a ocena działalności przedsiębiorstwa*, Ars Boni et Aequi, Poznań 2003.
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) 2007, tom I, MSR 8, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2007.
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) 2007, tomy I i II, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2007.
- Sawicki K., *Polityka rachunkowości i polityka bilansowa. Zakres terminologiczny i zastosowania*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości nr 57, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2000.
- Statement of Financial Accounting Concepts No 1, par. 34, FASB, *Statements of Financial Accounting Concepts. Accounting Standards*, John Wilkey & Sons Inc., NY 2000.
- Turyńska J., *Standardy sprawozdawczości finansowej. MSSF, US GAAP. Polskie ustawodawstwo*, Difin, Warszawa 2006.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, tekst jednolity: DzU 2002 nr 76, poz. 694 z późn. zm.
- Winiarska K., *Międzynarodowe i krajowe regulacje rachunkowości*, [w:] *Rachunkowość zaawansowana*, red. K. Winiarska, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2006.
- Zuchewicz J., *Oddziaływanie polityki rachunkowości na jakość sprawozdań finansowych*, [w:] *Nauki o Finansach 1*, red. G. Borys, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 61, UE, Wrocław 2009.

ACCOUNTING MICROPOLICY IN THE CONTEXT OF ACCOUNTING MACROPOLICY INSTRUMENTS

Summary: The models of accounting and financial reporting in a given country, as well as some patterns for obligatory or voluntary application, are determined by accounting macropolicy. However, in certain situations these regulations allow for the selection of procedures in performing accounting activities within the framework of accounting micropolicy in a given economic unit.

However, at present all economic processes are closely interrelated with each other, which results in the situation that economic decisions taken in one part of the world directly influence the results obtained in the other, even though quite distant. Therefore it is crucial to have the knowledge of not only global, regional or national accounting regulations, but also the awareness of options in accounting procedures performed by economic units functioning at an international market.